

A FEKETE TÜNDÉRRÓZSÁK SZIGETÉN

JÓDAL RÓZSA

Veronka előző nap telefonált, hogy váratlanul, hetvenkilenc éves korában elhunyt Terka, a rokonunk. Már jó ideje emlékezetkihagyásokkal küszködött. Nem ismerte fel a rokonait – közvetlen gondozóit sem –, ha nyitva hagyták a kaput, kiszökött, és le-fel kóborolt az utcákon. Hiába kísérték haza és fektették le. Mihelyt magára hagyták, kezdődött minden előlről. Persze, voltak tiszta pillanatai, sőt napjai is. Olyankor sokat és szívesen mesélt a múltjáról. Az édesapjáról, aki sokadmagával mindmáig jeltelen tömegsírban nyugszik, a régi tornácos, nagypincés házokról, amelyet azután hogy elvették, többé soha meg nem nézhetett, mert őket valamennyiüket annak idején, még kislány korában kitiltották a faluból, s ő nem akart titokban, lopd el módon visszaoldalogni, beleselkedni oda, ahol neki, holtáig úgy érezte, jussa van a kis, soványka földjükhöz/házukhoz és a saját, akármilyen rövidke ott leélt múltjához, emlékeihez. Juci nénit, keménykezű, dolgos és keserű édesanyját is gyakran emlegette. Őt, aki a családi hagyomány szerint egyetlen kocsi-val/lóval, s a kocsin a rengeteg gyerekével, meg ami batyu még oda közéjük, mögéjük felfért, hagyhatta csak el a falut. Hosszú sorban vánszorogtak, kígyóztak ki a faluból akkor alkonyatkor a szekerek, de hogy azután ezekkel az asszonyok hajtotta szekerekkel meg lovakkal mi lett, arról már nem szól a fáma. Terka is már csak a láger tetveit emlegette, az állandóan sótalan kukoricakását, kukacos gerslit, meg a levesnek csúfolt híg lötytyöket, amelyekben csak itt-ott úszkált egy-egy sárgarépacafat, miegymás; a munkát látástól vakulásig, meg hogy később

őt az anyja, elkeseredésében, egyszer szíjjal kegyetlenül elverte. Anyyira, hogy akkor azt hitte, ott hal meg a keze között. Akkor már a két legényecske bátyja sem élt . . . „Szóval, a temetése holnap délelőtt lesz a váradi katolikus temetőben. Hívd fel az unokáját, mert nem tudom, hány órára beszéltek meg az öreg plébánossal. Én nem mehetek, megint legyűrt a reumám. Képtelen volnék órákig a kompra várakozva, majd a kompon szédelegve, tűző napon . . . aztán meg a halottasházban, s végül, persze, a temetőben is, ácsorogni. Holtbiztos, hogy előbb-utóbb összecsuclanék, ugye megérted?” hadarta büntudatosan a telefonba Veronka, miközben hallhatóan csattogott a műfogsora, én meg arra gondoltam, hogy lám, holtában sem tud megbocsátani Terkának. Hogy mit, arra én már pontosan nem emlékeztem, csak homályosan motoszkált bennem, hogy . . . hogy volt valami nézeteltérés kettőjük között, s azt is tudtam, hogy a mi családunk nem felejt.

Másnap reggel aztán olyan csokrot válogattam össze a kert virágaiból, hogy majd megszólalt. (Koszorúra nem volt pénzünk.) Hosszú szárú, nyakas szép tűzliliomokat, gyerekfej nagyságú babarózsaszín és színt játszó, sziromleveleiken a nefelejcskéktől az orgonaszínig megszámlálhatatlanul sok árnyalatot variáló hortenziákat, lágy szirmú, alázatos kis fehér margitvirágokat csíptem le a metszőollóval, s hozzájuk díszítésül hetykén szúrós mélyzöld mahóniát, és árvalányhajszerűen, fátyollengén hosszan alácsüngő friss aszparáguszszalakat. Olyan tüneményesen szép és óriási lett a csokrom, hogy nem is bírtam el fél kézzel, egész úton végig a két kinyújtott karunkon kellett a férjemmel felváltva cipelnünk.

A rakparton óriási tömeg hömpölygött. Illetve minden irányból egyetlen célpont: a kompkikötő felé tódult. Nem jöttem rá azonnal, mi az, ami zavar, mi az, ami hiányérzetet kelt bennem. Mialatt a kompra várakoztunk, jobbra-balra nyújtogattam a nyakam, bámészkodtam. A legtöbb ablakkeretben csomagolópapír, karton, vékonyabb-vastagabb nejlon, viaszosvászon-darab, damasztterítő feszült. Akadt azonban néhány épen maradt üvegablak is, amelynek egyik sarkától a másikig a bombázásoktól reménybeli védelmet nyújtó ragpapír légócsíkok, azok a 99-ben jó alaposan megismert s már megkopott x-ek barnállottak. A környező utcákból egyre-másra újabb embercsoportok érkeztek batyukkal, gyerekkocsikkal, tarka, ágyonhasznált kenguruzsákokban szüleik nyakát/mellét markoló, szorongató apróságokkal, kerekesebb bevásárlószatyrokba beleerőltetett, belegyömöszölt műanyag hordócskákkal,

amelyekben szemlátomást (ivó)víz lötyögött (tudtuk, hogy a túlparton még mindig tartályokból osztogatják az ivóvizet), volt, aki rozsdás, színevesztett, tengelytörésig megrakott kerékpárt tolt maga mellett . . . S ebben a hatalmas – s még egyre bővülő –, egy helyben várakozó tömegben valami szokatlan, valami síri, félelmetes csend honolt. Az emberek nem lármáztak, nem veszekedtek – pedig a komp szemlátomást késett –, nem kérdezősködtek, nem nevetgéltek és cserfeltek, holott szép számmal volt közöttük fiatal, sőt kamaszkorú is. Az emberek szótlanul csak nézelődtek, vagy még azt sem: lárvaszerű arccal, egykedvűen meredtek maguk elé.

Gondoltam, a komp kikötése majd kicsit felrázza őket. „Lesz itt mindjárt olyan tülekedés, kiabálás, hogy . . .” kajánkodtam, de nem. A lárvaarcúak épp olyan csöndben és egykedvűen kapaszkodtak fel a hézagos, rögtönzött grádicsokon, mint ahogyan eddig várakoztak, pedig láthaták: nem férünk fel mindannyian. Ezeknek minden mindegy már?

„Felszedtük a horgonyt”, s dermedt csendben megindultunk a túlsó part felé. Balról a vasúti híd maradványai, megtört hullámívei meredeztek/szürkéllettek, jobbról a váradi híd elárvult, „meztelenül” maradt ősoleg pillérei és egy rakás összenyomott rozsdás ócskavasként ható roncsai csúfoskodtak elő a vízből. Összefacsarodott a szívem. Bölcsész-hallgató koromban egy teljes éven át minden áldott nap ezen a vashídon baktattam át egyik partról a másikra. Oda-vissza, oda-vissza. Akkor volt a kilengése, hogy nagy szélben, hóviharban csak lépésről lépésre, a karfába kapaszkodva araszolhattunk tovább hétrét görnyedve, fejünket a sötétbe fúrva s volt idő, amikor a deszkapallóból szinte minden tizedik hiányzott, vigyáznunk kellett, nehogy „félrelépünk”, s a fiúk azzal is ijesztgettek bennünket, hogy a vár közelében egy mániákus ütött tanyát, és hogy sötétedés után a lépcsők zegzugos, homályos kanyaraiban, beszögelléseiben les lányáldozataira, de bennünket, notórius színház-és mozilátogatókat semmi sem tántoríthatott el sokszor az éjszakába nyúló kedvtelésünktől. No és a túlpart sétányai, árnyas gesztenyefái, bolondos, „fejkötős” virágú hibiszkuszbokrai, a mohosodó régi szobrok . . . a perzselő napfény és a holdfényes, titokzatos éjszakák tele tücsök- és kabócacirpeléssel, távoli hajókürt elhaló szavával. Fiatalság, egészség, erő, remények . . . Könnyes lett a szemem, de amikor nagy sokára, együttérző arcokat várva felpillantottam, csupa száraz szemű, lebiggyedt ajkú lehorgasztott főt láttam csak magam előtt. Ők már

alighanem előbb elsiratták a maguk hídját. A szomszédasszonyom is, akiről tudtam, hogy csónakon, kompon naponta megy át a túlpartra a lányához, hogy vizet, élelmet és kimosott babaholmit vigyen, és szennyest hozzon, mert a barna, zavaros csapvíz, hiába szívatják vele tele a mosógépet, nem moshatja tisztára a pár hónapos kisunoka pelenkáit... Viszont ott túlhan már egyre több minden volt kapható, beszerezhető, elintézhető. Mintha valami reménykeltően változni, alakulni kezdett volna, s ezért a túlpart egyre vonzóbbá vált nekünk, az innesső parton élők számára. Ám lehetséges, hogy a túlpartiak ugyanígy gondoltak miránk, s irigyeltek bennünket holmi képzelt előnyeinkért.

Már kezdtek feltűnedezni a túlpart fái, a katonakórház fehér stukkós sárga épülete, az idétlen, mézeskalácsházra formázó vörös tetős újságkioszk, s már éppen szedelőzködni kezdtünk volna, amikor váratlanul megállt a komp, majd úgy tűnt – visszafelé kezd haladni! Összenéztünk. Mi történhetett?

Még mindig nem kérdezett senki semmit. Alighanem kisebb műszaki hiba, azonnal kiküszöbölik, s akkor folytathatjuk utunkat.

Folytattuk is, de – visszafelé! Megrökönyödésünkre lassan távolodtak tőlünk a hárs-, szil-, nyír- és szivarfák, s a tamariska poros cserjéi. A kórház sárga, egy magányos júdásfa lila, s az újságkioszk jajvörös foltja azért még sokáig, talán a legtovább küzdött azért, hogy legalább elmosódottan, holmi alaktalan foltként ott maradjon, megmaradjon a látómezőnkben, s kiváljon az egymásba gabalyodó háztömegek és lombok lassan egybemosódó, vigasztalan homokszínéből és tompa zöldjéből. S mi még egyre távolodtunk.

Nem is vettük észre, mikor álltunk meg.

A nap kegyetlenül tűzött. Egyszer jobban verejtékeztünk. A gyerekek nyűgösködni kezdtek. Ideges lettem. „Te, alighanem lekéssük a temetést!” súgtam oda a páromnak. Megnézte a karóráját. „Ha most rögtön elindulnánk, még idejében odaérnénk.” Később ismét az órájára pillantott. „Futólépésben még mindig kiérnénk a temetőbe. A gyászolóházba már nem nézhetnénk be, egyenesen a sírhoz mennénk. Istenem, milyen nehéz ez a csokor! Muszáj volt ekkorát kötnöd?!” s szemrehányóan nézett rám.

A túlsó partról harangszót hozott át a szellő. Körülöttünk is mozgolódni kezdtek. „Elkésünk!” „Elkésünk a temetésről. Nem tehetnének már valamit?” Csak akkor tudatosult bennünk, hogy a többiek többsé-

gének kezében is csokor, vagy egy-egy szál virág piroslik, fehérlik, esetleg egy-egy lábszárhoz vagy a karfa védőrácsához támasztott koszorú kókadozik. A harangot rendületlenül kongatták, mi pedig percenként nézegettük hol a karóránkat, hol a toronyórát. „Mégis, mi történt?” „Azt mondják, elromlott a hajtómű.” „Elromlott a hajtómű.” „Hallották, hogy elromlott a hajtómű? Valamit tenni kellene.” „Valamit tenni kellene... talán kézi erővel... Hiszen annyian vagyunk!” S minden kezük ügyébe kerülő lapáttal, doronggal, seprűvel, műanyag lavórral evezni kezdtek. A komp mintha megrándult volna. „Hurrá!” A férfiak fokozott erővel dolgoztak, s mert nagyon akartuk, kimeredt szemünk előtt mintha a nagy, lomha, szürke alkotmány csakugyan előrébb is jutott volna néhány centivel. A víztükrön úszkáló tejeszacskókhoz, hagymahéjhoz, miegyébhez mértük a haladást. „Megyünk?” kérdegettük egymást gyanakodva, s mindjárt válaszoltunk is a tőlünk ugyanazt kérdezőknek: „Megyünk! Megyünk! Oda fogunk érni. Gyorsabban! Nem tudnátok egy kissé gyorsabban lapátolni?”

Ám tejeszacskók ide, hagymahéj és vad reménység oda, előbb-utóbb be kellett látnunk, hogy minden erőfeszítés ellenére az eredmény bizony: nulla. A harangozás is elhalt. Egymásra meredtünk. A temetés alighanem megkezdődött. Most már, ha sikerülne is elindulnunk, legfeljebb a szertartás végére érhetnénk oda.

Lehajtottuk a fejünket, és imádkozni kezdtünk. Talán a halott(ak) lelki üdvéért. Talán utunk sikeres folytatásáért, a túlsó part(ok) eléréseért. A kicsik ügyetlen, párnás kacsóit a szülők tették össze vagy kulcsolták egybe saját ujjjaikkal. Mindenki a maga nyelvén mormolta az imádságot, ennek ellenére nem tűnt bábeli hangzavarnak. A hídroncsok között, a végtelen, tiszta levegőég alatt valahogy minden hang egybefonódott, s dallamos szépséggel, összehangoltnak ható egységes ritmusban – mintha csak valamilyen láthatatlan kéz vezényelné – szárnyalt a magasba. A hatalmas, többszólamú kórus crescendója egy lágy amennel ért véget.

Nem tudom, ki dobta a vízbe az első szál virágot. Egyszerre csak repkedni kezdtek a levegőben a csokrok és koszorúk, s mint nagy, tarka, kitárt szárnyú pillangók lepték el körülöttünk a folyót. „Nyugodjál... nyugodjék... nyugodjatok békében!” kiáltottuk, s mint feleletfélt, valami távoli, valószerűtlenül halk zenét (orgonaszót?) visszhangoztak felénk a túlsó parti kövek.

A virágok nem merültek el, nem úsztak tova, a folyó sodra nem ragadta őket magával. Megültek, megtelepedtek körülöttünk, a folyó, a környezetünk részeivé váltak. A víz közepe táján „kikötve”, tarkabarka ruháinkban, körülöttünk a sok koszorúval és kibomlott bokkrétával olyanok lehettünk távolról, mint egy gyönyörű, virágzó sziget. Egy hallgatag (a súlyos csendben csak a méhek és darazsak zümmögtek, döngicséltek) sziget.

Céltalan várakozásunkban ismét magunk elé meredtünk. A virágok azonban nem pihentek. Egy idő múltán megrökönyödve tapasztaltuk, hogy lassan, mint a tündérrózsák, egymásba kapaszkodnak, a víz zöld üvegtükrén hínárszerűen szétterpeszkednek, szigeteket alkotnak, terjeszkednek, fokozatosan eluralkodnak, s közben titkos csápokat, gyökereket eresztenek ott, ahová szemünk már nem láthat, nem követheti őket: a víz színe alatti ismeretlen, sötét és zavaros világban. A szemünk előtt vetették le, nőtték ki régi levél- és virágköntösüket, s bontottak az elszáradt, elkorhadt helyén új, sudár tövet, nyurga szárát, új levelet, új virágot. Csodálatos volt ez a lassú, de szívós és általános metamorfózis. Az eldobott, elnyálkásodott, rothadt virágtetemekből mint gubóból bomlottak ki az új, selymesen bolyhos bimbók és virágfejek, s mind-mind *éjfekete* volt, tömött, sűrű és kemény szirmú, amelyek a karmos leveleik közül mint víztől csepegő síkos kígyófejek lengtek/hajladoztak jobbra-balra, s ahogy gömbösen felfújt virágpártáik egymás után pattanva széttáruultak, megmutatkozott bársonyos belsejük, melyből fenyegetően meredeztek elő a bibék, s vérvörös nyelvként forgott körbe a porzó. Sziget, fekete virágsziget voltunk hát a két part között, amelyek közül egyiket sem tudtuk már elérni.

A nap kibírhatatlanul tűzött, s a szomjasak, miután tartalékaikat kimerítették, lehasaltak, s a fekete virágok közül, a sötét hínár- és tavirózsaszövevény lepte folyóból ittak. Egyikük fektéből felemelte a fejét, s elszörnyedve nyögte: „Itt már a víz is fekete!” Ők bizonyos idő elteltével hangtalanul rángatózni kezdtek, színt változtattak (előbb el-kékültek, majd a lila árnyalatait váltogatva elzöldültek, végül megfekettedtek), majd karjukat-lábukat szétvetve lassan elnyugodtak. Kezdetben megkíséreltük életre kelteni őket: lélegeztetni, felültetni, hánytatni, rázogatni, de, hogy minden igyekezetünk sikertelennek bizonyult, felhagytunk minden további próbálkozással és orvoslással.

Ezek után sokáig küszködtünk a saját szomjunkkal. Erőszakkal tartóztattuk meg magunkat, és rábeszéléssel, ijesztgetéssel, fenyegetésekkel óvtuk a többieket – főként a kicsiket – a (halálos) vízivástól, de egyre inkább éreztük, hogy lebukásunk már csak idő kérdése. Egy ideig még reménykedve pislogtunk, nézegettünk, kiáltoztunk, üzengettünk mindkét part felé. Integettek is mindkét oldalról, zászlókat lengettek, sőt transzparenszeket emeltek, melyek óriásbetűi több nyelven hirdették biztatásunkra, hogy: „Kitartás! Semmi sincs még veszve! Ne csüggedjete, veletek vagyunk!”, s talán szórakoztatásunkra, talán bátorításunkra, egyre-másra színes röppentyűk szelték át fejünk felett az eget. Történni azonban nem történt semmi. Mind kibírhatatlanabb lett a forróság. Egyre többen térdeltek, roskadtak, feküdtek hát le kompszigetünkre, mosták meg izzadt tenyerüket, vadul verdeső szívük táját, nyakszirtjüket, s néhányan közülük, amikor már nem bírtak ellenállni, egyetlen vad, keserű nekifoháskodással habzsolva kortyolni, vedelni kezdték a sötét, olajosan fénylő vizet.

Már egyre több megfeketedett, mozdulatlan test hevert a komppadozatán. Mi többiek egy-egy sarokban összeverődve, egymás hegyénhátán tolongva kerülgettük őket. Idő múltával, amikor már nem volt más kiút, kezdtük egymásra hordani, egymásra rakosgatni őket.

A nap leáldozóban volt, ám a hőség nem múlt, inkább mintha még fokozódott volna. Valósággal perzselődtünk. A holttestekből orrfacsaró bűz áradt. „Hajítsuk le őket!” kezdtek egyesek kiabálni. „Hadd vigye el őket a víz.” „Megőrültél? Megfertőznék az egész környéket.” „De hisz a fekete virágok . . . a fekete tündér-, akarom mondani: fekete *ördög*rözsák is azt teszik!” „Nem lát a szemétől? A halálvirágok csak itt burjánzanak körülöttünk. A mi halálszigetünk körül . . .” Végigtekintettünk a vízen, s csakugyan: úgy tűnt, mintha tőlünk jobbra is, balra is, a virágszigeten túl jóval kékebb, áttetszőbb lenne a víz. De lehet, hogy csak áltattuk magunkat, hisz egyre jobban sötétedett, s mintha a látásunk is gyengült volna. Egyre kimerültebbek és reményvesztettebbek lettünk. Ám sokan azért még mindig hőiesen kitartottunk és – nem ittunk a vízből!

Valakinek eszébe jutott a hindu halottégetés. Fáradt egyetértéssel egymásra hordtuk hát a holttesteket – felslíhtoltuk őket, akár télire a hasábfákat – egyik sort keresztben, a másikat hosszában, aztán meggyújtottuk őket. A ránk szakadó csillagtalan éjszakában, egyformán távol

a jobb és a bal parttól, az egyik és a másik hídroncstól, a földtől és az égtől, messzire lángolt, lobogott a szigetünk. Lehet, hogy a partokról még mindig integettek, biztatgattak bennünket, tartották (volna) bennünk továbbra is a lelket, ám mi ezt már nem láttuk, nem érzékeltek. Magára hagyott szigetünket hűségesen körülölelő gyönyörű halálvirágainkat sem láttuk már – csak semmihez sem hasonlatos, átható, fűszeresen bódító dögletes illatorgiájukat érzékeltek – sőt egymást sem. Esetleg egy-egy villanásnyira csak azok arcát, akik túl közel álltak/tántorogtak a máglyához. Az ő arcéleik azonban a fel-felcsapó füstben és lángban annyira torzak és sátániak voltak, hogy elfordítottuk a fejünket. Igyekeztünk sehová sem nézni – legkevésbé a mágnesként vonzó víz felé –, magunk elé meredtünk, forró nyálunkat nyeltük, megduzzadt, lepedékes nyelvünkkel cserepes, dagadt, szikkadt ajkunkat nyalogattuk, és egyre jobban befelé fordultunk, már csak önmagunkba néztünk, s vártuk, kemény hittel és egyre rogyadozóbb térdekkkel, már félig önkívületben, térdre/négykézlábra roskadva, hasra vágódva, hátunkon fetrengve vártuk, hogy a bennünket körülvevő nagy-nagy sötétség és az égis lángoló szörnyű embermáglya mellett önmagunkból, véres, megkínzott bensőnkéből, mint fénixmadár kiröppen majd valami/valaki, s megvált bennünket kínjainktól.